

Bağımsız Düzenleyici Denetleyici Kurumların Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılanmasında Önemi: Türkiye Örneğinden Geçiş Ekonomilerinin Alabileceği Dersler

The Importance of Independent Regulatory and Supervisory Agencies in Restructuring of the Banking Sector: Lessons for Transition Economies from the Case of Turkey

Asst. Prof. Dr. Resül Yazıcı (Şeyh Edebalı University, Turkey)
Asst. Prof. Dr. Ayla Yazıcı (Anadolu University, Turkey)

Abstract

For countries, who did not know whence and how to start the quest for reform, that has come into question because of crises and downfalls, the solution process extends and the cost increases. In countries that are in the process of restructuring, the most important reform to alleviate these adversities will be the establishment of independent regulatory and supervisory agencies. The financial sector which is acting as an intermediary in the development of market economies should be at most subject to regulation and supervision. However, if these regulations and supervisions are supragovernmental the success of the transition to market economies will improve quickly. In this study the causes of the banking crises experienced in Turkey in 2001, and the means of solution to overcome them, are discussed. Owing to the creation of independent regulatory and supervisory agencies, the Turkish banking sector has qualitatively and quantitatively grown and has transferred positive externalities to the economy. Especially due to the efficient functioning of the regulatory and supervisory agencies in the banking sector, Turkey has so far successfully managed the global financial crises. In this context with this study, it is aimed to present for transition economies in the process of restructuring, that the services of resource utilization to the private sector, which is the main function of banking, will develop and, like Turkey, these countries can achieve the same outcomes. This means that, these economies can benefit from Turkey's experiences.

1 Giriş

Geçiş ekonomisi ifadesi (ki çalışmada da bu amaçla kullanılan kavram), ilgili ülkedeki bütün ekonomik yapının, kural ve kurumları ile zorlu süreçlerden geçerek kabuk değiştirmesi anlamına gelmektedir. İktisadi sistemlerdeki değişim olarak bakıldığında ise: “Geçiş Ekonomisi, piyasa ekonomisinin alternatifleri olan sosyalist veya karma ekonomilerin; küreselleşme çağında ve açık ekonomi koşullarında, kendilerini piyasa ekonomisine uyarlamaları sürecine verilen addır” (Akalin, 2003). Özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, kendi içlerinde planlı ekonomiden liberal ekonomiye geçmekte olan ekonomiler için kullanılan kavram; aynı zamanda onların küreselleşme sürecine de uyumları için yapmak zorunda oldukları reformları da ifade etmektedir.

Çünkü bu uyarlanma süreci kaçınılmaz olmaktadır. Yani “sosyalist veya karma ekonomiler piyasa ekonomisine kendi istekleriyle geçmemektedirler. Küresel ekonominin rekabetçi yapısına ve piyasa güçlerinin işleyişine ayak uyduramayan piyasa ekonomisinin alternatiflerini benimsemiş ülkeler, ekonomik kriz denilen bir çöküntü ile karşılaşmaktadırlar” (Akalin, 2003).

Ekonomilerinde yaşadıkları çöküntü sonrasında gündeme gelen değişim, çözüm arayışları, nereden başlanacağı gibi kararsızlıklar bu ülkelerdeki gerekli reformlar için hayati kararlar alınmasını ve uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Çünkü bu süreçte başarılı olma hızı ülkeden ülkeye farklılık gösteren yapısal özelliklere ve bunları değiştirme isteğine bağlıdır. Tabii ki bu değişime her yönüyle hazır olan, reformları en kısa sürede hayata geçiren ülkeler, geçişi daha az maliyetle ve kısa sürede gerçekleştirir.

Bu reformlardan en önemlileri, devletin düzenleyici rolünü üstlenen, denetim ve gözetim işlevlerini hakkıyla yerine getirebileceği yapılar; üst kurullar, bağımsız düzenleyici kurumlar olarak adlandırılmaktadır.

Bağımsız düzenleyici, denetleyici kurumların, öncelikle finans sektöründe oluşturulması gerekmektedir. Çünkü geçiş ekonomisi sürecinde olan ülkelerin temel sorunları; yetersiz sermaye birikimine ve piyasa aksaklıklarına sahip olmalarıdır. Bu sektör sayesinde işleyecek olan aktarım mekanizmaları sayesinde diğer kesimlerin yeniden yapılanması daha kolay olacaktır.

Zaten piyasa ekonomilerinin gelişiminde önemli bir aracılık görevini yerine getiren finans sektörü ve onun önemli bir parçası olan bankalar, en fazla düzenleme ve denetlemeye tabi olan kurumlar arasındadır. Fakat bu düzenlemelerin ve denetlemelerin hükümetler üstü olması; hem bu kurumların hem de ekonomilerin piyasa ekonomisine geçişlerinin başarısını artıracaktır.

Düzenleyici, denetleyici kurumların gelişmiş ekonomilerde oluşturulmuş fakat işletilmemiş; bağımsızlığının verilmemiş olmasının sonuçları; etkileri devam eden 2008 küresel finans krizinde görülmektedir.

Krizin temeli bilindiği gibi kısaca: ABD'deki ipotekli konut kredisi sisteminde, kaynak yaratılması sürecinde; bilanço dışı işlemler, türev ürünler ve verilen kredilerin yönetilememesiyle finans krizi olarak ortaya çıkmıştır. İpotekli konut finans sisteminde kaynak yaratılması sürecinde, finansman işlemlerinin uluslararası finans sisteminden de desteklenmesiyle uygulamalar küreselleşmiştir. Bu kredi işlemlerindeki küreselleşme sonrasında; likiditesi daralan küresel finans sisteminden borçlanan ülkelerin, borçlarını çevirememesiyle; kriz, bulaşıcı etkileriyle yaygınlaşmaya başlamıştır. Çoğu ülkelerde bu süreç, kamu borç krizine dönüşmüştür.

Gereğinden fazla liberal uygulamaların yol açtığı bu krizlerden alınması gereken temel dersler; ekonomideki finansal tarafların aşırı kazanma hırslarının kendi haline bırakılmayacağı; finansal sistemlerin, kurumların ve araçların çok hızlı büyümesini sağlayan serbestleştirme sürecine hazırlıksız girilemeyeceğidir. Çünkü finansal sistemdeki gerekli teknik altyapının düzenlenmesi ve denetlenmesi mekanizmasının kurulmamasıyla oluşturulan ekonomik yapılanmalar büyük riskler taşımaktadır.

Bu riskleri ve hükümetlerin popülist müdahalelerini azaltmak için, bağımsız düzenleyici, denetleyici yapıların oluşturulmuş ve işletilmiş olmasının ne kadar önemli olduğu, 2008 küresel finans krizini genel olarak başarıyla yönetebilen Türkiye tecrübesinde görülmüştür.

Bu çalışmada da, geçiş ekonomilerinin ders alabileceği Türkiye tecrübelerine yer verilmiştir. Özellikle 2001 yılında en sert bankacılık krizini yaşayan Türkiye'nin, bankacılık krizinin nedenleri ve bunları aşmada uygulamaya koyduğu çözüm araçları incelenmiştir. Türk Bankacılık Sektörü'nde, yeniden yapılanma ile oluşturulan bağımsız düzenleyici, denetleyici kurumlar sayesinde sektör niteliksel ve niceliksel olarak gelişmiştir. Bu gelişimin sonuçları sektör rakamlarına olumlu yansımıştır ve küresel finans krizini şimdiye kadar başarıyla yönetebilmiştir. Türkiye'nin bu tecrübesiyle; geçiş ekonomilerinin bankacılık sisteminde; uzun süreli istikrarı sağlayabilmek için oluşturulması gereken bağımsız düzenleyici, denetleyici yapıların meydana getirilmesinin ve işletilmesinin ne kadar önemli olduğu gösterilmektedir.

Zira geçiş süreci o kadar kolay değildir. Değişimde her ne kadar acele edilse de başarılı olunması şansa bağlıdır. Çünkü "bu paradigma kapsamında uygulanan reform stratejilerinin öncelikli amacı bir an evvel serbestleşme (liberalizasyon) sürecinin başlatılması ve özel mülkiyete dayalı bir piyasa ekonomisinin inşa edilmesidir. Dolayısıyla neoklasik iktisat politikaları; ekonomik faaliyetler üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması (deregülasyon), liberalizasyon, minimal bir devlet, ekonominin dışa açılması gibi birçok alanda, ilgili ülkenin başlangıç koşulları, büyüklüğü, kaynak rezervi, sosyal yapısı, kurumları, uluslararası ilişkileri ve tarihsel gelişimi dikkate alınmaksızın devreye sokulmuştur. Oysa bir yanda piyasa ekonomisi ile taban tabana zıt eski sistemin mirası, diğer tarafta tüm kurum ve kuruluşlarıyla tamamen yeni bir düzenin inşası, geçiş sürecinin en zor ve karmaşık sorunu olagelmıştır. Burada özellikle belirtilmesi gereken nokta geçişin her şeyden önce kurumsal bir değişim olması"nı sağlamaya yönelik olmalıdır. Bunun başarılabilmesi için, bu düzenlemelerin, hükümetler üstü olması gerekmektedir. Böylece hem bu kurumların hem de geçiş ekonomilerinin piyasa ekonomisine hızla eklenmede başarılı olma şansı artacaktır (Güler, 2012).

2 Yeniden Yapılanmada Bağımsız Düzenleyici Denetleyici Kurumların Önemi

Piyasa ekonomisine geçiş sürecinde olan ekonomilerde, kamu mülkiyetinde olan işletmelerde, etkin olmayan yönetimlerle ortaya çıkan zararların sürdürülemez hale gelmesi veya "bağımsız olamayan seçilmiş ve atanmış kamu görevlilerinin, kamu malının yönetilmesinde özel sektör yöneticileri kadar etkin olamamaları; kamu sektörünün özel sektöre göre başarısızlık nedenlerinin temellerini oluşturmaktadır. Seçilmiş ve atanmışların, kamusal kaynakları yönetirken, bunları toplum yararına ve yasalara göre idare ettikleri konusunda hesap vermeye ve bireylerin de bu hususları sorgulamaya uygun bir yapılanma süreci ülkelerin geleceği için gereklidir (Şimşek ve Yazıcı, 2008, 399)." Bu yapılanmada bağımsız düzenleyici, denetleyici kurumların oluşturulmasının ne kadar önemli olduğu ortaya çıkan finansal krizlerle teyit edilmiştir.

Kriz dönemleri yanında normal dönemlerde de: Piyasa aksaklıklarının ortadan kaldırılmasıyla, kaynak tahsisinde etkinliği sağlayabilecek; ekonomik sistemi rasyonelleştirebilecek; piyasaların kamu müdahalesinden kurtarılmasını ve mali baskınlık sonucu özel yatırımlar üzerindeki kamu harcamalarının sınırlayıcı, haksız rekabet yaratıcı etkilerinin ortadan kaldırılmasını sağlayacak; oyunun kurallarını koyan ve denetleyen disipline edilmiş bir piyasa; Bağımsız Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar ile sağlanabilecektir.

Bu gerçekleri özellikle, kamunun bütçe açıklarının finansmanını ve borç yönetimini başarıyla uygulayabilmek için mali disiplin dışında gerekli olan; çeşitli politikaların ve kurumların eş zamanlı çalışmasını sağlamaktır. Bu da; otoritenin, yönetsel hatalarını azaltmak için uygulamaya aktarılan minimal devlet yaklaşımlarıyla; yani, hükümetlerin ekonomideki karışmacı rolünün en aza indirilmesiyle; bağımsız düzenleyici - denetleyici yapıların oluşturulmasıyla sağlanabilmektedir (Yazıcı, 2012, 259).

Devletin ekonomiye müdahalesinin haklı gerekçelerine karşın; uygulama sonuçlarının da aynı şekilde başarılı olmadığı günümüz gerçeklerinde görülmektedir. Yani bir dönem gerekli olan kamu müdahaleleri-kamu

işletmeciliği günümüzde gerekmemekte veya müdahale şekli değişmektedir: Piyasa ve devlet birbirini dışlamamalı yani müdahaleler sınırsız olmamalı fakat doğru zamanda, tam yerinde ve uygun bir şekilde yapılmalıdır. Mali disiplini sağlayıcı şeffaflık uygulamaları, kamu gelirlerini artırıcı politikalar, profesyonel yönetimin olmadığı kamu işletmelerinde özelleştirme, piyasa ekonomisinin olmazsa olmazı hukuksal ve kurumsal altyapının oluşturulması; birileri (IMF) istediği için değil ülke geleceği için yapılmalıdır. Çünkü artan kamu açıklarının sığ mali piyasalarda yarattığı yüksek faiz oranlarıyla; bütçe içinde faiz harcamaları artmakta, crowding-out etkisiyle özel sektör mali piyasalardan dışlandığından kaynaklar sadece kamuya-etkin olmayan kullanıma akmaktadır (Yazıcı, 2004,163-164).

Bu şekildeki ekonomilerde, yönetimden kaynaklanan olumsuzlukların, kötü alışkanlıkların kısa sürede giderilebilmesi mümkün değildir. Bu şartlanmış davranışların değiştirilmesi, radikal reformlarla, politikalarla mümkün olabilecektir. “Bu politikalar çerçevesinde, çoğu gelişen ülke ekonomisinde dış ticaret, mali piyasalar ve kamu maliyesinde etkinliği artırmak amacıyla önemli reformlar yapılmıştır. Rekabetçi ve tek bir döviz kuru uygulaması, faiz hadlerinin serbestleştirilmesi, ticari serbestleşme, özelleştirme, vergi gelirlerinin artırılması ve kamu harcamalarının disipline edilmesine yönelik düzenlemeler bu reformların önemli araçları olmuştur. Ancak birinci nesil reformlar olarak da adlandırılan ve makroekonomik istikrarı sağlamanın yanı sıra devletin ekonomideki rolünü en aza indirmeyi amaçlayan bu tür reformlar piyasaların nasıl gelişeceğinden daha çok nasıl işleyeceği üzerinde yoğunlaşmıştır” (Emek ve Diğerkleri 2002, 42).

Devlet yönetimindeki klasik bürokrasinin müdahale şekli ve ölçüsü, ortaya çıkan krizlerle; kamu ekonomisinin başarısızlıklarıyla tartışılmaktadır. Kamunun yönetimdeki, denetimdeki yerinin, siyasal sistemden bağımsız, saydam ve hesap verebilen kurumlara verilmesinin önemi, bunların kriz dönemlerindeki başarılarında görülmektedir. Çünkü popülist anlayışın olmadığı yapılarda hatalar daha az ve telafisi daha kolaydır. Bu nedenle bağımsız düzenleyici ve denetleyici kurumlara, ülkelerin yeniden yapılanmasında; kurumsallaşma ilkelerinin uygulanmasında önemli görevler düşecektir.

Özellikle tüketicilerin egemen olduğu piyasa ekonomisine geçişin başarılabilmesi için; düzenleyici, denetleyici kurumların oluşturulması ve hükümetler üstü olabilmesi için de, bağımsızlığının sağlanması gerekir. Piyasa ekonomisine geçiş uygulamalarındaki başarıda, küreselleşme sürecine uyum derecesi de önemlidir. Çünkü piyasa ekonomilerini, dünya ölçeğinde - serbest piyasa koşullarında oluşan fiyatlar yönlendirir.

Küreselleşme sürecinde, ulusal rekabet gücünün yaratılabilmesi için de; üretimden tüketime, üretim süreçlerini düzenleyen ve denetleyen kalite sistemlerinin kurulmasını, mülkiyet haklarının tanınmasını ve korunmasını da bağımsız düzenleyici otoriteler sağlayacaktır.

Tüketici refahını olumlu yönde etkileyecek tüm “özelleştirme uygulamalarının başarısı için özelleştirme yöntemleriyle birlikte piyasa ekonomisinin müesseseleri de önem taşımaktadır. Piyasa ekonomisinin müesseselerinden olan ve kaynak dağılımını yeniden sağlamaya aracılık eden sermaye piyasaları, iflas müessesesi ve iyi düzenlenmiş bir ticaret kanunu olmadan ve bölgesel gelişmişlik farkları dikkate alınmadan, özelleştirmeden beklenen faydaları olan rekabet, kaynak dağılımında etkinlik ve firma yönetiminde verimlilik hedeflerine ulaşılması mümkün değildir” (Yaşar, 2007, 174-175).

3 Türk Bankacılık Sektöründeki 2001 Krizi Sonrasında Yeniden Yapılanma ve Bağımsız Düzenleyici Denetleyici Kurumların Oluşturulma Sürecine Genel Bakış

Türk Bankacılık sektöründe krizler; sektörü yöneten ve denetleyenlerdeki düşük risk anlayışının şekillendirdiği yanlış uygulamaların, ekonomik yapının ve onları şekillendiren popülist politikalarındaki hataların birikiminin bir sonucudur. Yani makro ekonomik dengesizliklerin olduğu, tutarlı politikaların sürdürülebilir olmadığı bir yapıda bankacılık sektörünün de istikrarlı olmasını beklemek yanlıştır.

Bu yanlışlara ilave olarak; artan borç stoku nedeniyle kamunun; hem bankacılık sisteminin en önemli müşterisi olması hem de sistemi düzenleyen ve denetleyen görevlerini başarıyla yerine getirmesi beklenemez. O dönemde bağımsız olmayan - olamayan düzenleyici, denetleyici otoritelerin başarısız olmasının sebepleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Yazıcı, 2012, 253-254):

- Siyasi otoritenin, popülist, programsız, yanlış politika seçimi ve uygulamalarıyla; Türkiye ekonomisinin serbestleştirme, dışa açılma sürecinin yönetilememesi.
- Kamunun kötü performansının ve artan bütçe açıklarının neden olduğu çevrilemeyen borç stoku.
- Artan kamu borç stokunun, mali baskınlığa yol açması.
- Mali baskınlığın etkilediği temel fiyatların; kur ve faizi dolayısıyla enflasyonist beklentileri artırması.
- Enflasyonist sürecin; güçsüz, denetimsiz bankacılık sektörünün risk yönetimini zayıflatmasıyla aktarım mekanizmasında etkinliğin azalması ve dışlama etkisinin ortaya çıkması.
- Böylece hem enflasyonu besleyen bir süreç hem de yetersiz tasarrufların kamuya akışının ortaya çıkardığı kur ve faiz kanalıyla (özel ve kamu) bankacılık sektörünün; menkul kıymet yatırımlarının, mevduatlarının, kredilerinin ve kârlarının kamu tarafından şekillendirildiği bir süreç yaşanmıştır.

- Kamu bankaları üzerindeki baskılar nedeniyle de ortaya çıkan görev zararlarının ve kullanılan kredilerin geri dönüşünde sorunlar olması, üretime aktarılamaması; hem reel sektörde büyümeyi olumsuz etkileyen hem de finans sektörünün krize sürüklenmesini artıran bir durum yaratmıştır.

Türkiye ekonomisindeki krizlerin temel nedenleri olarak özetlenebilecek bu durumların artık daha fazla sürdürülemez hale gelmesiyle ortaya çıkan 2001 krizi; maliyetleri çok yüksek olmasına rağmen ve/veya başka çare kalmadığından; yeniden yapılanmanın sağlanabilmesi için heteredoks istikrar programlarının uygulandığı bir dönemi başlatmıştır. Makro anlamdaki önlemleri içeren bu istikrar programları, bankacılık sektöründe IMF'nin direktifleriyle sert bir şekilde uygulanmıştır.

Türk bankacılık sektöründe o dönemde acı faturalara katlanmanın temel amacı; bankacılık sektörünün gelecekteki etkinliğini artırmaktır. Bu hedefe ulaşılabilmesinde çeşitli araç ve teknikler kullanılmış ve günümüzde de kullanılmaya devam edilmektedir. “Yeniden yapılandırma programlarında kullanılan enstrüman ve teknikler aşağıda sıralanmıştır” (Çolak, 2005, 152):

- Devletten bankalara sermaye aktarımı,
- Sorunlu krediler problemleri ile ilgilenecek aktif yönetim (asset management) şirketlerinin kurulması,
- Merkez bankalarından likidite desteği,
- Kamu bankalarının özelleştirilmesi,
- Sorunlu kredilerin devlet tahvili ile değiştirilmesi,
- Bankalar tarafından yeni hisse senedi ihracı ve senetlerin bir kısmının veya tamamının (geçici olarak) devlet tarafından satın alınması,
- Banka birleşmeleri,
- Yabancı bankalara devirler,
- İflas etmiş bankaları kapatmak veya idaresini kapanma işlemleri sonuçlanana kadar programı yürüten kurumun kontrolüne alınması,
- Sorunlu bankanın faaliyetlerinin bazı bankacılık ürünlerinden ve alanlarından çekilmesi veya düzenlemeler yapılması ile yeniden şekillendirilmesi (splits), (Bu düzenlemeler genellikle yabancı bankalarla birlikte yapılmaktadır).
- Sorunlu bankalara dışarıdan gerek teknik gerekse danışmanlık gibi destekler vererek bankacılık operasyonları ve faaliyetlerinde daha iyi bir düzeye ulaşılması, (twinning)
- Banka sahipliği ve yöneticiliğine bazı düzenlemeler getirilmesi.

2001 krizi sonrasında yukarıda sıralanan enstrüman ve tekniklerin çoğunu kullanan BDDK'nın (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu) ve TMSF'nin (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu) hedefi şu şekilde özetlenebilir: Türk bankacılık sektöründeki kamu bankalarının, görev zararı şeklindeki uygulamalarına son vererek; özerkliğini artırarak etkinliğini artırmak. El konulan TMSF bünyesindeki bankaların sorunlarını en kısa sürede çözüme kavuşturarak finansal sistemi rahatlatmak. Ayakta kalan özel bankaların da sağlıklı bir yapıya kavuşmalarını sağlayacak düzenlemeleri hayata geçirmektir. Bu düzenlemelerin temelini oluşturan “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” ile Türkiye ekonomisinde özellikle finans sektöründe, aşağıdaki yapısal reformlar gerçekleştirilmiştir.

3.1 Maliye Politikası Reformlarının Para Politikası ile Uyumluluğunun Sağlanması

Yeniden yapılanan veya geçiş sürecindeki ekonomilerin makro dengesizliklerinin temel nedeni, kamu açıkları ve bunların sürdürülemez hale gelmesidir. Kamu kesimindeki finansman dengesizliklerinin giderilebilmesi için yapılması gereken temel düzenleme mali disiplini sağlamaya yönelik yeniden yapılandırma reformlarını içermelidir.

Bu yapısal önlemler özelleştirmeden, bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılmasına, şeffaflıktan, kamu kesiminde çalışanların etik kurallarına kadar çok geniş bir yelpazeye yayıldı. Buna paralel olarak kamuoyu ve medyada da yapısal reform adeta sihirli bir kavram haline geldi. “Yapısal reformları cesaretle yapacak hükümetler”, “kararlılıkla sürdürülen yapısal reformlar”, “yapısal reformlar tamamlanamadığı için patlayan krizler” gibi ifadeler yaygın bir biçimde kullanılmaya başlandı. 1980’lerde 1990’lı yılların başında yapısal reformlar deyince genellikle özelleştirme ve piyasa mekanizması önündeki engellerin kaldırılması yani serbestleşme akla gelirken, son zamanlarda bu kavramın içeriğinin genişlediği gözlenmektedir (Esen, 2002, 1).

Türkiye’de kamu bütçesindeki dengesizliklerin, bankacılık sektörü üzerindeki olumsuz sonuçlarını azaltabilmek için 2001 krizi sonrası uygulanan maliye politikası reformları şu şekilde özetlenebilir (bk.:BDDK, 2009, 9-10):

- Gelir artırıcı, harcama azaltıcı önlemlerle; faiz dışı fazla verilmesinin hedeflenmesi ve çeşitli dolaylı vergilerin artırılması gibi tedbirler.
- Kamu personelinin ve tarımsal destekleme harcamalarının azaltılması.

- Kamu iç ve dış borcunun etkin bir şekilde yönetilebilmesini amaçlayan, Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 28 Mart 2002'de çıkarılması.
- Kamunun iç piyasadan borçlanmasını kolaylaştırmak amacıyla, kamu borçlanma araçlarının (DİBS) iç piyasada derinleşmesini ve katılımcı bankaların yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlayan bir piyasa yapıcılığı sistemi Eylül 2002'de hayata geçirilmiştir.
- 1 Ocak 2003 tarihinde Kamu İhale Kanunu'nun yürürlüğe girmesi.
- Kamuda, kamu mali yönetim ve denetimini düzenleyen Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunuyla, bütçe kurumlarının gruplamaları değiştirilerek, analitik bütçeleme tekniği ve denetçiler için performans denetim anlayışı başta olmak üzere yeni uygulamalar getirilmesi.
- Memurlar ve Kamu Yöneticileri İçin Ahlaki Görev ve Uygulama Esaslarına İlişkin Kanun'un, 25 Mayıs 2004'de yürürlüğe girmesi.

3.2 Para Politikası Otoritesine Bağımsızlığının Kazandırılması

Türkiye gibi gelişmekte veya geçiş ekonomisi aşamasında olan ekonomilerin (ki 2008 finans krizinin Euro bölgesi bazı ülkelerde maliye ve para politikası uyumsuzluğu gibi) sorunlarının temelinde; genişletici maliye politikası uygulamalarıyla ortaya çıkan bütçe açıkları ve onların finansmanı için artan kamu borç stokunun sürdürülemez hale gelmesidir. Özellikle merkez bankası kaynaklarıyla yaratılan parasallaşma ve iç borçlanmanın ortaya çıkardığı mali baskınlık sonucunda; araç bağımsızlığına sahip olamayan merkez bankaları ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) para politikalarında başarılı olamamıştır. Bu başarısızlıkları ortadan kaldıracı düzenlemelerin temelinde para politikası otoritesine, bağımsızlığının yasa ile verilmesi yatmaktadır.

Günümüzde TCMB modern merkez bankacılığı ile uyumlu yasal düzenlemelerle, para politikası araçlarına ve araç bağımsızlığına sahip hale gelmiştir. Diğer yandan, günümüz ekonomisinde dolaylı para politikası araçlarının kullanılabilmesinin ve dolayısıyla para politikasının etkin olarak yürütülmesinin ön şartlarından ilk ikisi mali baskınlığın bulunmaması ve merkez bankalarının bilançolarına hâkim olabilmesiye, üçüncüsü de etkin çalışan bir para piyasasının bulunmasıdır. Türkiye'de para piyasaları TCMB'nin 1987'den bu yana katkıları ile birlikte gerek teknik alt yapı ve gerekse işleyiş açısından gelişmiş ülkelerle karşılaştırılabilir düzeydedir. Bu nedenle, güvenli bir şekilde Türkiye'deki finansal alt yapının, modern dolaylı para politikası araçlarının etkin olarak kullanımına uygun olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca, TCMB'nin para politikası araçları ve likidite yönetiminin gelişmiş ülke uygulamaları ile aynı teknik özelliklere sahip olduğunu görmekteyiz. Bu çerçevede, geçmişte olduğu gibi gelecekte de makroekonomik istikrar ve para politikalarının başarısı bütçe disiplinine ve yapısal reform sürecine bağlı olacaktır. Bu nedenle, siyasi otoritelerin Türkiye'deki merkez bankacılığının geçmişte yaşadığı olumsuz tecrübeleri her zaman göz önünde bulundurması faydalı olacaktır (Önder, 2005, 287).

3.3 Bağımsız Düzenleyici - Denetleyici Yapıların Oluşturulmasına Yönelik Reformlar

Aşırı liberalist uygulamaların finans sektöründe ortaya çıkardığı 2008 küresel finans kriziyle gündeme gelen daha çok müdahale politikaları; önceki dönemlerdeki serbestleştirme politikalarının yerini almaktadır. Türkiye ekonomisinde 2001 krizi sonrası, IMF destekli, bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasına yönelik program 15 Mayıs 2001'de açıklanmıştır. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı adıyla açıklanan program: İç ve dış şoklara dayanıklı; etkin aracılık fonksiyonuna odaklanmış ve uluslararası ölçekte rekabet edebilir bir bankacılık sektörüne geçişi amaçlayan; yasal ve kurumsal düzenlemelerin en iyi uygulamalarının oluşturulmasını ele almaktadır.

En iyi uluslararası uygulamalara paralel olarak bağımsız düzenleyici kurulların iyi işleyen bir piyasa ekonomisi için gerekli olduğundan hareketle Sermaye Piyasası Kurulu ve Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu'na ilaveten Rekabet Kurumu, Telekomünikasyon Kurumu, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Tütün Kurulu ve Kamu İhale Kurulu oluşturulmuştur. Bu kurullar, ekonomi yönetiminin siyasetten arındırılmasına yardım etmiş, kamu harcama yönetiminin iyileşmesine ve daha etkin bir devlet yapısı oluşmasına katkıda bulunmuştur (BDDK, 2009, 10).

Geçiş ekonomilerinin yeniden yapılandırma programlarında yer verilmesi gereken ulusal ve uluslararası ölçekteki bağımsız düzenleyici, denetleyici kurumların önemi, 2008 küresel finans krizinde de ortaya çıkmıştır. Bu yüzden "bankacılık sisteminin mali ve operasyonel yapısının güçlendirilmesine yönelik uygulamalar ile bankacılık sektöründe gözetim ve denetimin etkinliğini artıracak, sektörü daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak yasal ve kurumsal düzenlemeler" devam ederse Türk bankacılık sisteminde dolayısıyla ekonomisinde istikrar devamlı olabilecektir (BDDK, 2001, 13).

4 Türk Bankacılık Sektöründe Bağımsız Düzenleyici Denetleyici Kurumların Oluşturulması Sonrasındaki Gelişimin Önemli Rakamlara Yansması

Türk Bankacılık Sektöründe en sert yaşanan 2001 krizi sonrası uygulanan radikal reformlara; bağımsız düzenleyici denetleyici para politikası uygulamalarına; kamu maliyesinin de destek vermesiyle sağlanan başarı sayesinde, bankacılık sektörünün finansal aracılık işlemlerinde etkinliğin artışı rakamlara olumlu yansımaktadır.

Mali disiplin, para politikalarının etkinliği ve bankacılık sektörünün istikrarı açısından hayati öneme sahiptir. Küresel kriz öncesinde bütçe dengesi gelişmeleri sıkı mali disiplinin bir göstergesi niteliğinde olmuş, faiz dışı dengedeki olumlu tablo, finansal istikrarın güçlenmesine katkı yapmıştır (BDDK, 2013).

Bankacılık sektöründeki bağımsız düzenleyici, denetleyici kurumlara destek veren mali disiplin sonucunda, kamunun borçlanma ihtiyacının azalmasıyla; mali baskınlığın eski gücünü kaybetmesiyle; bankacılığın asli fonksiyonu olan özel sektöre kaynak kullandırma hizmetlerinin gelişmesi mümkün olmuştur. Bu gelişmeler:

- 2001–2012 döneminde Kredi/Mevduat Oranında yükseliş ve MDP (Menkul Değerler Portföyü) / Mevduat Oranında azalış şeklindedir. Kredi/Mevduat Oranında yükseliş mali baskınlığın azalmasını, özel sektörün dışlanmasının (crowding-out) önlenmesine işaret eden önemli bir orandır.
- MDP (Menkul Değerler Portföyü) / Mevduat Oranında azalış da bunu desteklemektedir. Yani kamunun borçlanma talebi azaldığı için ihraç ettiği DİBS'ler (Devlet İç Borçlanma Senedi) azalmaktadır. Bu da bankaların, sadece kamuya değil özel sektörü de finanse etmeye yönelmelerine yol açmıştır. Böylece crowding-out etkisiyle özel sektörün mali piyasalardan dışlandığı durum; kaynakların sadece kamuya, etkin olmayan alanlara aktığı konum; kısacası mali baskınlık azalmaktadır.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kredi / Mevduat Oranı %	34	36	43	52	62	71	80	81	76	85	98	103
MDP / Mevduat Oranı %	54	62	69	65	56	52	46	43	51	47	41	35

Tablo 1: Türk Bankacılık Sektöründe Mali Baskınlığın Değişimi Kaynak: BDDK (2010-2013) verilerinden hesaplanmıştır.

Türk Bankacılık Sektörünün 2001 yılı sonrasında gerçekleştirmiş olduğu reformların sonuçları küresel finans krizinde test edilmiştir. Küresel krizin ülkelerdeki olumsuz etkileri; toparlanmak için mücadeleleri devam ederken Türkiye Ekonomisi, bu reformlar sonucunda göreceli olarak daha iyidir. Ekonomideki bu olumlu sürecin önemli bir göstergesi de, “kredi hacminin milli gelire oranı, hem finansal derinleşmenin hem de kredi genişlemesinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Toplam kredi hacminin milli gelir (GSYH) içindeki payı, 2002 yılı sonunda %14 iken, 2012 üçüncü çeyrek itibarıyla %54'e ulaşmıştır. Küresel krize rağmen artış eğilimi devam etmiştir. Finansal istikrar ve ekonomik büyüme ile eşanlı giden kredi büyümesi, reel kesim ve tüketici kredilerinin artmasıyla söz konusu ivmeyi kazanmıştır (BDDK, 2013).

5 Bankacılık Sektörünün Düzenlenmesindeki Türkiye Örneğinden Geçiş Ekonomilerinin Alabileceği Dersler

Ülkelerin ekonomik yapılarının zorlu süreçlerden geçerek kabuk değiştirmesi anlamına gelen geçiş ekonomisi kavramı, özellikle sosyalist veya karma ekonomilerin, piyasa ekonomisine dolayısıyla küresel ekonomik sisteme uyarlanmaları süreci olarak ifade edilebilir.

Geçiş ekonomilerinde, “geçişin üç sacayağı üzerine inşa edildiği, yani siyasal anlamda otoriter-totaliter devlet anlayışından demokratik sisteme; ekonomik anlamda merkezi planlamacılıktan piyasa ekonomisine ve sosyo-kültürel anlamda da tek tip-homojen anlayıştan heterojen yapıya yönelimler söz konusudur (Gerni vd. 2011: 253)”. “Reformlar açısından ilk etabı fiyat ve ticari liberalizasyon ile küçük ölçekli özelleştirme oluştururken; ikinci etap ise kurumsal yönetim, rekabet politikası ve finansal kurumlar gibi daha ileri kurumsal reformlardır (Gerni vd. 2011: 255)”.

Acemoğlu da (2012), bir ulusun yeteneğini en iyi şekilde göstermesini sağlayacak, eşit şartlar sağlayabilecek kurumları “kapsayıcı ekonomik kurumlar” olarak adlandırmaktadır. Bununla birlikte, kapsayıcı ekonomik kurumları, kural değil istisna olarak görmektedir. Bu durumun tüm dünyada tarih boyunca olduğu gibi bugün de geçerli olduğunu ifade etmektedir. Yazar, geçmişte olduğu gibi bugün de pek çok milletin, mülkiyet haklarını koruyamayan, asayiş ve düzeni sağlayamayan, anlaşmazlıkları çözüme kavuşturamayan ya da yenilikçiliği ödüllendirmeyen dışlayıcı kurumlara sahip olduğunu, bu kurumların kesinlikle eşit şartlar sağlayamayacağını ve bu nedenle sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik edemeyeceğini belirtmektedir.

Bu olumsuzlukların ortadan kaldırılabilmesinde; ekonomik düzenin kurulmasında ve etkin işleyişinin sağlanmasında bağımsız düzenleyici, denetleyici kurumların önemi büyüktür. Çünkü kurumsallaşmış, hesap verebilen, profesyonel anlayışa sahip bu yapılar sayesinde; popülist anlayışın olmadığı, günü birlik kararların alınıp verilmediği politikalar uygulanabilir. Bu yönetim tarzında; mülkiyeti garanti eden hukuksal düzenlemeler uygulamada egemen olur; piyasalarda rekabetçi yapılar oluşturulup işletilebilir. Böylece ekonomik gelişme açısından önemli mesafeler alınabilir.

Türkiye ekonomisinde 2001sonrası bankacılık sektöründe oluşturulan bu yapıların, kurulması ve işletilmesi süreçlerini üçüncü alt başlıkta vermiştik. Bu kurumlar sayesinde elde edilen olumlu kazanımları da sonraki başlıkta özetlemiştik. Türk Bankacılık Sektöründeki bu başarılı yeniden yapılanmanın geliştirilmesi ve

ekonomideki diğer sektörlere de yaygınlaştırılması gerekmektedir. Çünkü bankacılık sektöründe bazen bu kurumların bağımsızlığına müdahale edilmesi şeklindeki günlük yanlış uygulamalarla (örneğin: TCMB'na, politika faizlerini indirmesi şeklindeki beyanlarıyla siyasilerin yaptığı baskı); katlanılmak zorunda kalınan sosyal, ekonomik maliyetler artmaktadır.

Türkiye ekonomisi gibi geçiş ekonomileri de, ülkeden ülkeye dozu değişebilecek bu yapıları kurabilirse aşağıdaki kazanımları elde edebilirler:

- Bağımsız merkez bankalarının, yerel paranın iç ve dış değerini korumada kısacası fiyat istikrarını sağlamada başarısı artar. Parasının dış değeri yani döviz kurunda istikrarı sağlayabilecek bağımsız politika ve araçlarına para politikası otoritesi sahip alacağı için; portföy yatırımlarının (sıcak para) ülkeye hızlı giriş ve çıkışlarında yaratacağı olumsuzlukları azaltabilir.
- Para politikası otoritesine ve ilgili diğer düzenleyici, denetleyici kurumlara bağımsızlığın verilmesine yönelik düzenlemeler ile maliye politikasının da para politikasına destek vermesi şeklindeki uygulamalarla, kamunun borçlanma talebi dolayısıyla finansal sistemde mali baskınlık, özel sektörü dışlama etkisi azalır.
- Böylece finansal sistemin kaynak aktarma yani aracılık işlemleri etkinleşir ki, geçiş ekonomisi sürecinde olan ülkelerin en temel sorunları; (hem yetersiz sermaye birikimine sahip olmaları hem de bunun reel sektöre aktarılacağı etkin piyasalara sahip olamamaları) çözüme kavuşur.
- Aynı zamanda finansal sektörün özellikle bankacılığın öncelikle yapılanması sonucunda, etkin işleyecek olan aktarım mekanizmaları sayesinde diğer sektörlerin yeniden yapılanması daha kolay olacaktır.
- Çünkü bağımsız bankacılık düzenleme denetleme kurumu aracılığıyla, bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesinde parçalı bir yapı ortadan kalkar. Sektöre ilişkin tek bir bağımsız düzenleyici ve denetleyici bir kurum sayesinde, düzenleme ve denetlemede etkinlik artar. Zor durumdaki bankalara zamanında yapılacak müdahale ile olumsuz dışsalıklar ortadan kaldırılabilir.
- Proaktif bir yaklaşıma sahip olmak zorunda olan bağımsız düzenleyici, denetleyici kurumların bu yönetim tarzı sonucunda bankalar, en fazla düzenleme ve denetlemeye tabi olmaktadır. Yukarıdan aşağıya sıkı bir şekilde denetlenen bankalar bu disiplini müşterilerine de yansıtır. Çünkü banka yönetimlerinin yapacakları hatalarının, batıracakları paranın hesabının sorumluluğu yüksektir. Bu sorumluluğun gereği bankalar, kredi kullandırım süreçlerine, kredi geri dönüşlerini takip etme sistemlerine hassasiyet gösterecektir.
- Bu yüzden bankalar, kredi kullandıracakları müşterilerinin ve projelerinin seçiminde, geri dönüşü yüksek olacak talepleri seçeceklerdir. Riski yüksek projelerden yüksek faiz, düşük riskli projelerden düşük faiz talep ederek portföylerinde müşteri farklılaştırması yapacaklardır. Böylece hem müşterilerini hem de piyasaları, kayıt içinde çalışan, verimli projelere yatırım yapmaya yönelten bir misyona yöneleceklerdir.
- Kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması için de bankacılık sektörü ödeme sistemlerini geliştirecektir. Bu amaçla kullanılacak elektronik ödeme sistemlerinin yaygınlaştırılması, zorunlu tutulması; hem kayıt dışı hem de yasa dışı ekonomik faaliyetleri azaltabilecektir.
- Kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin azalmasıyla, kamu gelirlerinin temeli olan vergi gelirleri dolayısıyla bütçe açıkları ve faiz giderleri azalacaktır.
- Nihayetinde geçiş ekonomileri, bankacılık sistemindeki bu bağımsız düzenleyici, denetleyici kurumları oluşturmuş yapılanmasıyla, ekonomilerinde uzun süreli istikrarı sağlayabileceklerdir.

6 Sonuç

Geçiş ekonomisi sürecinde olan ülkelerin, reform arayışlarına nereden, nasıl başlayacağını bilememesiyle; acele edilmesiyle; çözüm süreci uzamakta ve maliyeti artmaktadır. Bu olumsuzlukların hafifletilebilmesindeki reformlardan en önemlileri, devletin düzenleyici ve denetleyici rolünü üstlenen, bağımsız düzenleyici, denetleyici kurumların oluşturulmasıdır. Çünkü geçişi kolaylaştıracak olan, her şeyden önce kurumsal bir yapılanmanın sağlanmış olmasıdır. Böylece hem bu kurumların hem de geçiş ekonomilerinin piyasa ekonomisine hızla eklenmesinde başarısı artacaktır.

Bağımsız düzenleyici, denetleyici kurumların, öncelikle bankacılık sektöründe oluşturulması da önemlidir. Çünkü geçiş ekonomisi sürecinde olan ülkelerin en temel sorunları; hem yetersiz sermaye birikimine sahip olmaları hem de bunun reel sektöre aktarılacağı etkin piyasalara sahip olamamalarıdır. Bankacılığın yapılanması sonucunda etkin işleyecek olan aktarım mekanizmaları sayesinde diğer kesimlerin yeniden yapılanması daha kolay olacaktır. Çünkü finans sektörü ve onun önemli bir parçası olan bankalar, en fazla düzenleme ve denetlemeye tabi olmak zorundadır. Fakat bu düzenlemelerin ve denetlemelerin hükümetler üstü olması; hem bu kurumların hem de ekonomilerinin piyasa ekonomisine geçişlerinin başarısını artıracaktır.

Düzenleyici, denetleyici kurumların gelişmiş ekonomilerde oluşturulmuş fakat işletilmemiş; bağımsızlığının verilmemiş olmasının kötü sonuçlarını, etkileri devam eden 2008 küresel finans krizi de göstermektedir.

Gereğinden fazla liberal uygulamanın yol açtığı bu krizden alınması gereken temel dersler veya yeniden yapılanmada bağımsız düzenleyici, denetleyici kurumlar neden öncelikle finans sektöründe oluşturulmalıdır. Çünkü: Ekonomideki finansal tarafların aşırı kazanma hırsları kendi haline bırakılamaz; finansal sistemlerin, kurumların ve araçların çok hızlı büyümesini sağlayan serbestleştirme sürecine düzenleyici, denetleyici kurumlar olmadan girilemez. Çünkü finansal sistemdeki gerekli düzenlemenin ve denetlemenin kurulmamasıyla oluşturulan yapılanmalar büyük riskler taşır.

Bu riskleri ve hükümetlerin popülist müdahalelerini azaltmak için, bağımsız düzenleyici, denetleyici yapıların oluşturulmuş ve işletilmiş olmasının ne kadar önemli olduğu, 2008 küresel finans krizini genel olarak başarıyla yönetebilen Türkiye tecrübesinde görülmüştür. 2001 yılında en ağır bankacılık krizini yaşayan Türkiye, kurup işletebildiği bağımsız düzenleyici, denetleyici kurumlar sayesinde, bankacılık sektörünün hızla yeniden yapılanmasını tamamlamış ve olumlu dışsalıklarını da ekonomiyeye aktarabilmiştir.

Türk Bankacılık Sektöründe yeniden yapılanma ile oluşturulan bağımsız düzenleyici, denetleyici kurumlar sayesinde sektör niteliksel ve niceliksel olarak büyümüştür. Bu gelişimin sonuçları sektör rakamlarına olumlu yansımıştır ve küresel finans krizi şimdiye kadar başarıyla yönetilebilmiştir. Türkiye'nin bu tecrübesi, geçiş ekonomilerinin bankacılık sisteminde dolayısıyla ekonomilerinde, uzun süreli istikrarı sağlayabilmek için oluşturulması gereken bağımsız düzenleyici, denetleyici yapıların meydana getirilmesinin ve işletilmesinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Piyasa ekonomisine geçiş uygulamalarıyla birlikte küreselleşme sürecine uyum da gerçekleştirilmelidir. Çünkü küresel piyasalara mal ve hizmet satabilmek, ulusal rekabet gücünü yaratılabilmek gerekir. Bunun için de, üretimden tüketime, üretim süreçlerini düzenleyen ve denetleyen kalite sistemlerinin kurulmasını, mülkiyet haklarının tanınmasını ve korunmasını da üst kurullar; bağımsız düzenleyici otoriteler sağlayacaktır.

Günümüz devlet yönetiminde, siyasal sistemden bağımsız; saydam ve hesap verebilen; oyunun kurallarını koyan ve denetleyen bağımsız düzenleyici ve denetleyici kurumlar: Ülkelerin yeniden yapılanmasında; kurumsallaşma ilkelerinin uygulanmasında; piyasa aksaklıklarının ortadan kaldırılmasında; kayıt dışı, yasa dışı ekonomik faaliyetlerin ortadan kaldırılmasında; ekonomik sistemin rasyonelleştirilebilmesinde; piyasaların popülist hükümet müdahalelerinden kurtarılabilmesinde önemli görevleri yerine getirmektedir ve getirecektir.

Kaynakça

- Acemoğlu, Daron, 2012. "Bazı Milletler Neden Başarısız Olur?", Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 2. Merih Celasun'a Saygı Günü, 20.06.2012.
- Akalın, Güneri, 2003. "Piyasa Ekonomisinin Neresindeyiz?" TİSK-İşveren Dergisi, Eylül 2003, http://tiskweb.com/isveren_yazdir.asp?yazi_id=791&id=47&baslik_id=&yapi=&gecerli_sayfa=
- BDDK, 2001. **Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı.**
- BDDK, 2009. **Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi** (Çalışma Tebliği Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı).
- BDDK, 2010. **Finansal Piyasalar Raporu-Aralık 2010-Sayı 20.**
- BDDK, 2011. **Finansal Piyasalar Raporu-Mart 2011-Sayı 21.**
- BDDK, 2012. **Finansal Piyasalar Raporu-Aralık 2011-Sayı 24.**
- BDDK, 2013. **Finansal Piyasalar Raporu-Aralık 2012-Sayı 28.**
- Çolak, Ömer Faruk, 2005. "IMF Yönlendirmeli Bankacılık Yeniden Yapılandırma Programı: Türkiye Örneği", **Finansal Piyasalar ve Para Politikası**, Nobel Yayını No:226, 4.Baskı, Ankara.
- Emek, Uğur ve Diğerleri, 2002. **Bağımsız Düzenleyici Kurumlar ve Türkiye Uygulaması**, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) Yayın No. TÜSİAD-T/2002-12/349, İstanbul.
- Esen, Oğuz, 2002. "Türkiye'de Uygulanan IMF-Destekli Yapısal Programlar", **Kriz ve IMF Politikaları**, Editör: Ömer Faruk ÇOLAK, Alkim Yayınevi, İstanbul.
- Gerni, Cevat, Sarı, Selahattin, Değer M. Kemal, Emsen Selçuk, 2011. "Geçiş Ekonomilerinde Liberalizm ve Büyüme İlişkileri", **Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı 12-14 Ekim 2011 – Bişkek, Kırgızistan.**
- Güler, Esra, 2012. "Geçiş Ekonomileri ve Yeni Kurumsal İktisat'ın Yeniden Yükselişi", Doğu Üniversitesi Dergisi, **13 (1) 2012, 52-68.**
- Önder, Timur, 2005. **Para Politikası: Araçları, Amaçları ve Türkiye Uygulaması** (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), Piyasalar Genel Müdürlüğü, Ankara
- Yaşar, Süleyman, 2007. **Türkiye'de Kullanılan Özelleştirme Yöntemlerinin Analizi**, Beta Yayınları, İstanbul.

- Yazıcı, Resül, 2004. “Türkiye’ de Faiz Dışı Fazlayı Artırmak ve Kamunun Finansman Açığını Azaltmak İçin Borçlanmanın İzlenmesi ve Vergi Kaçağının Önlenmesi Hususunda Alınması Gereken Önlemler”, Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi, **Cilt: VI, Sayı1, 145-165**.
- Şimşek Mevlüdiye, Yazıcı, Resül, 2008. “Türkiye’de Piyasa Ekonomisine Geçiş Sürecinde KİT’lerin Özelleştirme Faaliyetlerine Bakış ve Çimento Sektöründe Özelleştirme Öncesi ve Sonrası Durum Analizi”, Proceedings Of The International Congress Integration And Economic Development In Transition Economies, Kyrgyz-Turkish Manas University Publication: **106, Conference Series: 14**.
- Yazıcı, Resül, 2012. “Türk Bankacılık Sektöründeki Yapısal Değişimlerin Hanehalkının Finansman Yapısına Etkilerinin İncelenmesi”, Civilacademy Journal of Social Sciences, Fatih University, **Spring 2012, 249-277**.